

ЗАМАН

Газета издаётся на балкарском языке с 1924 года

Интернет-версия: gazeta.zamankbr.ru

[gazeta_zaman](https://www.instagram.com/gazeta_zaman)

КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ
ПАРЛАМЕНТИНИ ЭМ ПРАВИТЕЛЬСТВОСУНУ ГАЗЕТИ

ВРЕМЯ

ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА
КАБАРДИНО-БАЛКАРСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

Форум

Билим бериуде төрели окъутуу низам сакъланырыкъды

КъМР-ни Билим бериу, илму эм жаш төлюню ишлерини министрствосу «КъМР-ни билим бериу системасыны стратегия белгилери: жетишимле, проблемала, жангы онгла» деген төрели август форуму бардырганды. Аны ишине республиканы Башчысы **Казбек Кокков**, Правительствоуну Председатели **Мусукланы Алий**, Парламентни Председатели **Татьяна Егорова**,

статс-секретарь – РФ-ни жарыкъландырыу министрини орунбасары **Андрей Корнеев** башха кырал къуллукчула, район билим управленияланы таматарлары, школ директорла эм устазла къатышхандыла.

ДАРМАН САЛЫУ – ЖУУАПЛЫЛЫКЪНЫ ШАРТЫ
Форум Россейни эм Къабарты-Малкъарны гимнлеринден башланганды. Ызы бла жыйылгъанла РФ-ни жарыкъ-

ландырыу министри **Сергей Кравцовну** видеобайламлыкъ бла сөлешгенине тынгылагъандыла. Ол ишчилени жангы окъуу жылы башланганы бла алгъышлагъанды эм озган кыйын жылда борчларын тынгылы тамамлагъанлары ючюн жюрек ыразылыгъын билдиргенди.

Ахыры 2-чи бетдеди.

ТЮБЕШИУ

Адамланы къоркъусузлукъларын жалчыта

КъМР-ни Башчысы **Казбек Кокков** республикага официалный жумуш бла келген Россейни СКФО-да МВД-ны таматасы полицияны генерал-полковниги **Сергей Бачурин** бла иши тюбешиу бардырганды. Анга Къабарты-Малкъар Республиканы ич ишле министри **Василий Павлов** да къатышханды. Анда право жаны бла низамлыкъны эм байламлыкъны кючлеу соруула сюзюлгенди.

Шимал-Кавказ федерал округну полициясыны таматасы белгилегенге кере, сентябрьде ётдорюлюк айырыулагъа деп ич ишле органла комплекси къурау ишле бардырадыла. Регионну полициясы, инсанла кеслерини конституциялы эркинликлерин толтуруу ючюн, битеу сейирлерин болгъан органла эм структурала бла байламлыкъдадыла.

Тюбешиуде Къабарты-Малкъар Республикада хал тап бол-

гъаны айтылгъанды. Регионну Башчысы белгилегенге кере, республиканы власть органлары право сакълаучу ведомстволары бла профилактика ишни бирге бардырадыла, ала регионда экстремизме къажуа сюелиуге эм право жаны бла низамлыкъны жалчытууга себеплик этедиле.

Сергей Бачурин СКФО-да полиция орган къуралгъанлы 10 жыл болгъаны бла байламлы чыкъгъан эсде къаллыкъ майдалны Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысына бергенди.

Казбек Кокков Россейни СКФО-да МВД-сыны таматасына республиканы полиция органларына дайым эс буруп тургъаны ючюн ыразылыгъын билдиргенди эмда эки жаныны да бирге ишлеуюню эсеби уа башда сагъынылгъан жумушлада адамланы къоркъусулукъларын жалчытуу болгъанын чертгенди.

КЪЫРАЛ ЖУМУШЛА

Казбек Кокков Правительствоу комиссияга республикада жол къурулушда болумну юсюнден билдиргенди

КъМР-ни Башчысы **Казбек Кокков** РФ-да Регионланы айнытуу жаны бла правительствоу комиссияны президиумуна жыйылыуна къатышханды. Анда «Къоркъусуз эмда тынгылы автомобиль жолла», «Жашау журтла бла шахар болум» миллет проектеге кере жолланы ишлеу эмда жашау журтланы хайырланууга бериу не халда болгъанына къаралгъанды.

Кенгешни РФ-ни Правительствоуну Председателини орунбасары **Марат Хуснуллин** бардырганды. Ол Къабарты-Малкъарда миллет проекте бла байламлы кеп жумуш тындырылгъанын, белгиленген ишлени толтуруу тири баргъанын айтып, ыразылыгъын билдиргенди.

«Къоркъусуз эмда тынгылы автомобиль жолла» миллет проектни юсюнден айта, Казбек Кокков быйыл жолла бла байламлы 116 объекте тийишли ишле бардырырга белгиленгенин, ол ишлеге бёлюнген ахчаны ёлчеми 1,7 миллиард сомдан аслам болгъанын, андан 1,3 миллиарды республикалы эмда жер-жерли

бюджетледен берилгенин чертгенди.

Шендою окъуна 102 объекте белгиленген ишле тамамлангандыла, автомобиль жолланы 92 километри тап халга келтирилгенди. Ол а планны 80 процентин тутады. Бёлюнген ахчаны 85 проценти чакълы бири хайырланганды, Ол а 1,5 миллиард сомду. Республиканы Башчысы битеу ишле да сентябрьге бошаллыкъларына ышандырганды.

Казбек Кокков Россейни вице-премьерине, РФ-ни Правительствоуну регионга кез-къулак болгъанлары, болушханлары ючюн жюрек ыразылыгъын билдиргенди. РФ-ни Правительствоуну кыстырыкъ фондундан берилген 200 миллион сомну хайырындан жылны ахырына дери жолланы энтта да 16 километрин жангыртырга онг чыгъарыкъды, дегенди. Ол айтханыча, республиканы бюджетинден да миллет проектни толтурууга 285 миллион сомдан артыкъ бёлюнгенди.

КъМР-ни Башчысыны бла Правительствоуну пресс-службасы.

ТВ
Телерадио
ЫЙЫКЪ 5-8 бетле

Дата
Минги тауну тийресинде туризм бла байламлы объектлени къурулушлары озган ёмюрню алтмышынчы жылланы башында башлангандыла.
Айныуну къыйын, алай ёхтемлендирген атламлары
3 бет

Тукъум жыйылыула
Ахшы умугла бла кёлленип
9 бет

Итиниюлук
«Китапла жашауумда уллу магъананы тутадыла»
10 бет

КъМР-ни Кыраллыгыны кюнине

Минги тауну тийресинде туризм бла байламлы объектлени къурулушлары озгъан ёмюрно алтмышынчы жылланы башында башлангандыла. Жыйырма жылдан сора уа айырмалы проектле эмда алагъа кёре ишленген объектле ючюн кырал саугъала берилгендиле. Алагъа тийишли болгъанлары арасында бизни республикадан Элбрусда турист-спорт комплексни ишлеуге къатышхан Борис Левич, Курданланы Жабраил, Альберт Тхакахов, Матвей Залеев, Вячеслав Нагоев, Нух Безилов да бар эдиле.

Бир кезиуде мен ала бла тюбешгенме. Ма бу материалны да аланы айтханларына, эсгерилерине кёре хазырлагъанма.

БАШЛАНЫУ

Элбрусну тийресинде туризмни битеу дуниягъа белгили боллукъ базасын къурауа, комсомолну чакъырууу бла республикадан кирик, Совет Союзну кёп жерлеринден да, жоуле бла адамла келгендиле. 1959 жылда анда къурулушуна дирекциясы къурагъанды. Аны башчысына уа Алексей

Айныуну кыйын, алай ёхтемлендирген атламлары

«Чегет» пансионат.

Малеинов салынганды. Ол Минги тауну тийресине отузунчу жылда окууна келген эди, Москваны энергетика институтунда окуу турганлай. Къаялагъа ёрлеуно жаратып, кёп жыллагъа мында къалгъанды.

Алексей Александрович нёгерлери бла бирге биринчи альпинист эмда лыжа жолла салгъанды, мындагы табийгъатны тингенди. Сынаулу инженерни, СССР-ни спортуну сыйлы устасын, Минги тауну тийресин толусунлай кыйдырып чыкыгъан, аны онларын иги билген адамны таматагъа бошдан сайламагъан эдиле.

ТАЛПЫНУЛУКЪ

Минги тауну тийресине комсомол путёвка бла келгенлени арасында Курданланы Жабраил да болгъанды. Ол Къабарты-Малкъар кырал университетни инженер-къурулуш факультетин олсагъат бошагъан эди. Курортну къуралып башлагъан кезиуюню юсюнден ол былай эсгергенди:

«Манга, къурулушха къатышхан башхалагъа да «Иткъол» къонакъ юйно къурулушу биринчи сынау болгъанды. Ол заманда таулада аллай мекамны ишлей билгенле хазна жокъ эдиле. Аны ючюн деп Тырныаузуны 1-чи номерли шахта-къурулуш управленийяны энчи бёлюмю къурагъанды.

Телефон байламлыкъ жок эди, токну да жарты-къурту бергендиле, бек осалы уа – Тырныаузуна бла Терс-Къолну арасында машина жолну болмагъаны. Материалланы бла оборудованианы керекли жерге жетдирген бир да болмагъанча кыйын эди. Бирде анга сау кюн кетгенди, къол бла кёп жумуш этерге тюшгенди.

Алай бизни барыбызны да кыйынлыкъладан къоркъмагъан, хайт деген заманыбыз. Биз солуусуз ишлегенбиз. Тилланы Юсюнюно комплекс бригадасы, Владимир Карповну штуркатурчулары, Владимир Ныровну агъач усталары, Полюйланы Жамалны газозлектросварщиклери эм кёп башхала заманларын, къаруларын аямай урунгандыла.

-Темир чыпылланы кётюрюню биз биринчи хорламыбызгъа санагъанбыз. Аланы хар бирини ауурлугъу 200 тоннагъа жетгенди. Эски Кругозоргъа гусеницалы жолну салгъаныбыз да уллу жетишимлирибизден бири эди. Беккаланы Назирни жигерлиги болмаса эди, биз ол ишни да тохташдырылгъан заманга тамамлаялыкъ болмаз эдик.

Жол а бек керек эди. Болжаллы халда тартылган канат ыз бла бир кезиуге 600 килограммны кётюрюрге боллукъ эди, тягач бла уа - алты тоннаны. Кёпле бизге: «Шашхамы этгенсиз», -дегендиле. Да хау, ойнагъанмы этесиз, адамны аягъы тутмагъан жерде кючлю тягач ётерча этген эсек. Жолну асламысын трактор кеси баргъанды, биз а, энише кетип къалмасын деп, аны капрон канатла бла тутханбыз.

СЫНАМ ЖЫЙЫШДЫРЫУ

1962 жылда къурагъан 9-чу къурулуш управленийяны алгыннгы таматасы Курданланы Жабраилге бла баш инженер Альберт Тхакаховха, жаш специалистлегеча, Элбрусда

КАДРЛА

Турист комплексге кадрла хазырлануу борчуну магъанасы да къурулушу бардырудан гитче туйюл эди. Туризм жаны бла Элбрус советни алгыннгы таматасы Нух Безилов айтханга кёре, жетмишинчи жылда анда 1,5 минг адам ишлегенди.

Кёплени жангы усталыкълагъа юйретирге тюшгенди. Чегетге канат жол ишлеп башлагъанда, аны бла биринчиле болуп Курданланы Жабраил бла Альберт Тхакахов бир ненча кере кётюрюлгендиле. Алай бла ала башхалагъа жолну тутучлу болгъанын каёргюзтгендиле. Ол заманда бийикде чайпалып баргъан шинтиклеге тамашалыкъгъа, ышанмай къарагъанла кёпле болгъандыла. Алай бир кесекден Элбрусну тийресине келген къонакъла канаткагъа суюю олтургъандыла. Бир жылгъа аны бла 1 миллион 200 минг чакълы адам кётюрюлгенди.

Аз-аздан таулу жашланы кыйын техниканы жюрютюрге юйретгендиле. Аланы араларында кёп специалистле сынау жыйышдыргъандыла. Юлнюге канат жолланы – «Чегетни», Элбрусда маятник жолну таматалары Курданланы Хабибуллахны бла Залийханланы Зейтунну, канат жолланы жумушларын тындыргъан Абсуалланы Аскерни бла Жаппуланы Лёляны келтирирге боллукъду.

МУРАТЛА

Тау этеклеринде адамла орналып ючюн, алагъа тийишли болумла къуаргъа керек эди. Ма ол заманда Терс-Къолда тогуз эки къатлы юйледен бир орам къурагъанды. Алайдан узакъ бармай а, Элбрус элде, кёп къатлы тынгылы журтла сюелгендиле.

Андан бери кёп заман озгъанды. Ардан-артаха Элбрусну тийреси иги да тюрленгенди. Кёп жангы турист объектле ишленгендиле. Эскилери жангыртылгъандыла. Канат жолланы санына да къошулгъанды – аланы жангы тюрлюлери да тартылгъандыла.

Чегет, Азау, Нарзан талаа бютюн тапландырылгъандыла. Энци иели къонакъ юйле, тюкенле, ашханала да кёбейгендиле. Белгиленген планлагъа кёре, тау-лыжа курорт андан ары айнытыллыкъды. Алай эсе уа, проектировщиклеге, къурулушчулагъа, монтажчылагъа да хунерлерин кёргозюр амал табыллыкъды.

Анатолий САФРОНОВ
хазырлагъанды.

СУРАТДА:(башында) 1979 жылда СССР-ни Министрлерини Советини саугъасыны лауреатлары (ондан солгъа) биринчи тизгинде - Альберт Тхакахов, Нух Безилов, Курданланы Жабраил, Борис Левич; экинчи тизгинде - Матвей Залеев бла Вячеслав Нагоев. Сурат 1979 жылда алыннганды.

БИРИНЧИЛЕ

«Иткъол» къонакъ юйно къурулушу 1965 жылда бошалгъанды. Ол Элбрусну тийресинде туризмни биринчи уллу объекти болгъанды. Кырал комиссия къурулушчулары ишлерине бийик багъа бергенди.

Андан эки жыл алгъа уа къыралда биринчи «Чегет» канат жол да хайырланыргъа берилгенди. Ол ачыл-

гъаны бла бу тийреледе тау-лыжа курорт да айнып башлагъанды. Ызы бла уа аны экинчи кесеги да къолгъа алыннганды. Алай бла 1966 жылдан башлап бир шинтикли канат жолну эки кесеги да солугъанланы ёрге кётюрюп тебирегендиле. 1969 жылда уа эки шинтикли «Чегет-1» канат жол да ачылгъанды.

КЁЛЛЕНИУ

Аны бла бирге Элбрусда маятникли канат жол да тартылгъанды. Аны биринчи кесеги Азау таладан Эски Кругозоргъа дери созулгъанды. Тау тикде «Мир» станцияны орнатуу бек кыйын борч эди. Инженер-проектировщик Альберт Тхакахов тюбешилерибизден биринде былай эсгергенди:

турист комплексни къурулушу ахшы инженер школ болгъанды. Быллай сейирлик объектлени ишлеуде сынаргъа тюшгенди алагъа кеслерини хунерликлерин, билимлерин да.

Сёз ючюн, «Иткъолну» сюеген заманда, анга къошулгъан ресторанны (2650 квадрат метр) башын терели амал бла угъай, юсюне жаулукъ атханча, алай жапхандыла. Тёрт мюйюшю а тёрт чыпын тутханды. Аны ышангылыгына илму-излем институту алимлери окууна ишекли эдиле, Ленинградда битеусоюз симпозиумда уа ол кёплени сейирге къалдыргъанды.

Къурулуш управленийяны алгыннгы оноучуларыны экиси да орденле бла саугъаланган эдиле.

Кенгеш

КъМР-ни Правительствосуну председателини биринчи орунбасары Сергей Говоров бардырган кенгеште сөз республикада элени газ бла жалчытыну юсюнден барганды. Жыйылыгыа промышленность, энергетика эм сатыу-алу министр Шамиль Ахубек, «Газпром межрегионга Нальчик» компанияны башчысы Залим Ворков, районланы эмда шахарланы администрацияларыны келечилери да кыатышхандыла.

Газ быргыны хар юйге да жетдирирге

Сергей Говоров айтханыча, кенгешни чеклеринде Правительствонун председатели Мусукуланы Алий берген талай буйрукла кыалай толтурулганын сюзерге керек эди. Эм биринчиден а газ ызылны тартуу жаны бла план-график жарашдырылганын көрүргө тийишлиди.

«Программага тийишлиликте 2023 жылга дери газ ызла болган элде аны юйлени неда участкалары кыатларына дери жетдирирге керекди. Алай болурча уа муниципалитетле эмда газ бла жалчытыуу компания ишни бирлешип тамамларга борчлудула»,

- деп чертгенди Шамиль Ахубек. Жер-жерде не мадар этиллигини юсюнден районланы эмда шахарланы администрацияларыны келечилери хапарлагандыла. Ол санда ызлагыя нелай бир юй кыошулганын эмда быргыяланы нечасына келтирирге кереклисин да туура этгенди.

УЛБАШЛАНЫ Мурат хазырлаганды.

Талпыныу

Айырмалы студентлени санында

РФ-ни Журналистлерини союзуна келечиси, «Минги-Тай» журналны бөлүмюню редактору Байтууганланы Исмайыл Илму тинтиле ючюн Жалынчаксыз кыралланы бирлешмесини «Фахмулу жаш тёлкюно халкыла аралы энциклопедиясы» «Эм ахшы студент-2021» 3-чю китап коллекциясына тношгенди. Жаш Дербент шахарны Социал-педагогика институтун таууханды. В.М. Кокков атлы Кыабарты-Малкыар аграр университетни студентиди.

Эришиуде аны «Состояние растениеводческого комплекса в КБР», «Роль ячменя как технологической и продовольственной культуры», «Разработка экологически безопасной технологии возделывания гороха в условиях предгорной зоны КБР» деген ишлери көргюзтолгенди.

Бу эришиу СНГ-ны эм Европаны илмусун эм жаш студентлерини энчи жетишимлерин пропагандалауга бурулган проектди. Жаш алимлеге билеклик тапдырганы ючюн ыразылык кыагытны студентни илму башчысы, «Агрономия» кафедраны профессору Ирина Ханмевага да бергенди. Байтууганланы Исмайыл СНГ-да «Эм ахшы студент-2021» проекте тири кыатышканы ючюн сертификат кыолу да болганды.

Конкурсну баш борчу эм иги жаш алимлени ачык-лауду, илмуга сейирлерин ёсдорюуду, илмуну

бла билим беруино айнытхан бирлешген майданы жарашдырууду эмда Содружествону кыралларыны студентлерини араларында кыаты байламлыккыны кыурауду. Проектке Кызахстандан, Россиядан, Узбекистандан, Таджикистандан, Кыргызстандан, Беларусдан эм башка кыралладан айырмалы студентле кыатышхандыла.

Энтта бир ахшы хапарны да билдирмей болмайбыз – Байтууган улулу СНГ-ны кыралла аралы ассоциациясына алгандыла. Жуюук заманда анга эсде кыаллык белгини, кыралла аралы сертификатны эм ыразылык кыагытны тутурдукдула.

Исмайылны алгышлайбыз, мындан ары да жетишимле тежейбиз!

КъМР-ни Журналистлерини союзу.

Археология

Бурунгу обала нени ачыклайдыла

Кырал Эрмитажны экспедициясы 2016 жылдан башлап Огары Кыркыужинде бурунгу обалада кыазуу ишле бардырады. Алай былыр эпидемияны сылтаундан ишлени тохтатырга тношгенди. Хал иги жанына тюзелгенлей, быйыл августда археолог бери келирге ашыккыандыла.

Элде Кыобанын заманларындан кыалган обаланы жауунла талап, ала иги да тозурап бардыла. Мында алимле бизни эрага дери VII-III ёмюрледен кыалган сауут-сабала, багыалы темирледен этилген абериле эмда башка затла табадыла. Бу жол а кыабырда кыошундан этилген уллу табак табылганды. Кыабырла ичлеринде башка затла да тубейдиле. Болсада аланы магыаналары алыкыа белгисизлей кыалады.

Экспедицияны таматасы Юлия Марченко айтханага кёре, обала минг квадрат метрден аслам жерни аладыла, ол себепден келир жылда ала бютюн эрттегили эмда сейр эсертмелени табар

муратлдыла.

Кёп болмай кыазуу ишле барган объекте Бахан району администрациясыны башчысы Артур Балкизов да болганды. Анга кыошундан этилген затланы, багырдан бел бауну, бичаккыны, янтарь ташдан багырлы затланы эм башка экспонатланы да көргюзгенди. Артур Хачимович ташдан этилген гулаланы кыалай жарашдырылганын эм башка шартланы да сорганды. Юлия Марченко

обалада янтарны аслам табылганы былайда жашаганла Балтиканы тийреси бла тири сатыу-алу бардырганын ачыклаганын да билдиргенди.

Эсге сала айтсак, бююнлюкде экспедицияга жыйырмадан артык адам кыатышады, ол санда Кыабарты-Малкыар кырал университети тарых факультетини студентлери да.

МАГОМЕТЛАНЫ Сулейман.

Шимал Кавказ
кюн сайынГрозныйде аэропортха Ахмад
Кадыровну аты аталганды

Россеини Президенти Владимир Путинни Указы бла Чечен Республиканы ара шахары Грозныйде аэропортха Кадыров Ахмад хажини аты аталганды.

90-чы жылда аны Чечени муфтийине сайлаган эдиле, 2000 жылда июньда уа кыралны Президенти Владимир Путин Кадыровну Чечен Республиканы администрациясыны башчысына салганды. 2003 жылда уа аны республиканы президентине айырадыла. Бир жылдан а ол Грозныйде «Динамо» стадионда терактны кезиунде ёлгенди. Хорламы кюноно кыуанчында Ахмад хажи стадионда кыонаккыла бла бирге трибунада олтуруп турганлай болганды чачдыры.

Биринчи сынау учуу

Дагыстанда кыурашдырылган эмда жыйышдырылган төрт жерли самолётну Кизлярдан 2200 метр бийикликте орналган Мачала элге дери биринчи сынау учуу болганды. Хауа жолга ары бла бери 2 сагыат бла жарым кыораганды. Автомобиль бла уа жалаңда бир жанына бек аздан беш сагыат барырга тношгенди.

Кизлярда электромеханика заводну (ОАО «КЭМЗ») директору Ибрагим Ахматов айтханга кёре, ары дери элде самолёт кыонар ызыны Ан-2 сынаганды. Анга халкыда «кукурузник» деп да айтадыла. «Энди уа кесибизде чыгарылган «темир кыанатлыны» (МАИ-411) учуроп көргенбиз да, биринчи сынау жетишимли ётгенди», - деп кыошханды ол.

Ахматов айтханага кёре, хауа кеме сынау учууладан сора сертификат алганды. МАКС авиасалонда уа аны махтар ючюн кыалмагандыла.

Кыуанч бушуу бла
бошалганды

Кыарачай-Черкес Республиканы Ноггай районунда тойда бир эр кишини кероходан атып ёлтургенди. Кыр-де МВД-дан билдиргенлерине кёре, бу бушуулу иш 24 августда Икон-Халк элде болганды. Той бара турган кезиуде келин бла теспер ючюн даулаш чыккыанды. Ол тойюшге айланып, аны кыурагынан бирине окь тийип, ол болыицада ёлгенди.

Бу мурдарлык иш бла байламлы экеуленнге ишеклик этилди. Аладан бири тутулганды, экинчиси уа - Самвел Киракосян - излеуди, деп билдиргенди Кыр-де МВД-дан.

Бу шарт бла байламлы Россеини Уголовный кодексини 105-чи статьясына кёре (адамны ёлтюрюу) уголовный иш ачылганды.

Терактны хатасы жетген

школну орунуна – эсгертиу ара

Бесланда 2004 жылда террористле окуучулары жесирге алган 1-чи номерли школну орунуна халкыла аралы маданият-патриот ара кыураллыккыды. Анга РФ-ни премьер-министри Михаил Мишустинни буйругуу бла 75 миллион сом бёлюнгенди. Эсгерте магыана берилген мекамны жангыртырга белгиленеде, алай бушуулу ишни эсге салган бир кыууум зат а кыаллыккыды, ичинде да бир-бир отулауга тийиллик тойюлду.

Актовый залда кыурачулауга шинтикле салынырыккыдыла. Анда бушуулу кезиуну кадрлары көргюзтүлгенлей турукдула. Класлада да террористле салган кыыйлыккыны эсеринден хапарлаган көрмочле кыураллыккыдыла.

Назраньдан Минеральные
Водыге терк жетерча

Улуу терклик бла жюроген «Ласточка» поездини Ингушетияны Назрань шахарындан Минеральные Водыге быйыл 7 сентябрьде жиберирге белгиленеде, деп билдиргенди республиканы промышленность эмда цифралы айнууну министерствосундан. Бу проектни башлауну юсюнден Ингушетияны башчысы Махмуд-Али Калиматовну быйыл мартта Шимал Кавказны темир жолларыны начальниги бла ишчи тобешиюно кезиунде сёлешингенди.

Быйыл июньда уа Санкт-Петербургда бардырылган халкыла аралы экономика форумда республиканы башчысы «Ласточка» поезд белгиленген маршрут бла жибериллигини юсюнден ону этилгенди билдиргенди.

Информация агентстволаны билдирулерине кёре Текуяны Хауа хазырлаганды.

ТУКЪУМ ЖЫЙЫЛЫУЛА

Ахшы умутла бла кёлленип

Августда жаланда таулула угъай, битеу Кавказда Отарланы тукъумларындан эки жаш адам – Алим бла Марина – башлагъан «Отар 200: бирликни төппесине чыгаргъа заман» деген проектлерин жашауда бардыргъанларына Инстаграмда онлайн халда «Отар тукъум» бетде кырагъанды. Анга кере жаш адамланы кыаууму Минги тауну төппесине чыгаргъа керек эди. Болгъанды ол огурлу иш!

Быйыл поэтле Отарланы Керимге 110 жыл, Саидге 120 жыл, жырчы Омаргъа 105 жыл толады. «Биз, жаш төлю, тукъумубузга атагъан проектибиз бла таматалагъа сый берирге, кёчюнчюлюкде ёлген адамларыбызны эсгерирге сые эдик», – дегенди Отарланы Алим.

Он жаш адам Минги тауну башында Отарланы белгили адамларына, битеу тукъумга, миллетибизге атап, «Минги тау» жырны жырлагъандыла. Бу огурлу иш озгъан ёмюрле бла бююннго кюнню бирге байлагъанды, битеу барыбызны да жюреклерибизни жарык умутладан толтургъанды. Жаш кыауумга таматала не жаны бла да болушандыла: кёллендиргендиле, жол кыоранчыларын да боюнларына алгъандыла, аланы араларында Отарланы Керимни кызы, «Керим» фондну таматасы Римманы, дагъыда Амашны, Махтини, Исмайлыны, Мухтарны эм башхаланы болушукларынын белгилерге болукуды. «Эльбрусид» фонд да кыошумчулук этгенди.

«Халк тукъумладан кыуралады, – дейди Алим. – Хар тукъумну ичинде бирлик болса, бир бир-

лерине болушала, миллет да кюч аллыкды. Таулула кёчюнчюлюкню кыйынлыгын бир бирлерине билеклик этгенлери бла кётюралгъандыла. Бусагъатда жууукъланы араларында байламлык кыарыусуз бола барады, ол а халккы кючюн урлагъан жарсыулу ишди. Бирлерибизге заман жетип турады».

Марина малкыар тилде бек ариу селешеди. Бусагъатда Москвада жашайды, сабийлик жылларында алгъа Кёндегенде, артда уа Тырныауудда школда окугъанды, малкыар тилден бла литературадан дерследе миллетибизни культурасын терен билгенди. Алай бусагъатда ол дерслени саны азайганына жарсыды. Кертиси бла да,

шёндо шахарлада угъай, тау элдеде окуна ана тилибизни билмеген сабийлени саны ёсноп барады. «Мен тукъумуму бек сыеме, биринчи кере Минги тауугъа интернационал кыауум бла баргъанында, Отарланы белгилерин чыгаргъан эдим ары», – дейди ол. Кызы социальный сетълени хайры бла жарыкъландыруу ишни бардырыгъа жангы амалла чыкыгъанларын чертеди. Алим бла Марина Инстаграмда «Отар тукъум» деген бетде тукъумну белгили адамларыны юслеринден кёл зат басмалагъандыла.

Бу проект битеу башха тукъумлагъа да юлгюдю. Маринаны бла Алимни ниетлерин аныгълагъан, аланы кыатларында

сыелген, Минги тауну төппесине ала бла бирге чыгаргъа сыелген башха тукъумладан да жашла табылгъандыла. Отарладан ючеуленнге – Алимге, Маринагъа, Салимге дагъыда Жапуланы Юсуф, Ёзденланы Шамил, Шохайланы Темирлан, Геляхланы Ахмат, Жашууланы Азамат, Малкюндюланы Аскер эм суратчы Иван Головин кыошулгъан эдиле. Кюн бузулуп, аны ачылырын да сакъларгъа тыошгенди. Биринчи кюнде ашдан уулангъанла да болгъандыла. Алай не чырмауланы да ётерге кёлленген жашла бла жигит кызы артха турмагъандыла.

Марина тюбешиубююнню кезиуюнде хар төлю ызындан

келгенлеге билимин бергенин чертгенди. Жарсыугъа, таулу халк кёчюрюлгенде, Азияда кёл таматаларыбыз замансыз жашаудан кетгендиле, төлюлени араларында байламлык кыарыусуз болгъан эди. Ана тилибизде не китап, не газет онюч жыл басмаланмай тургъаны да айныубузга заран тыошюргенди. Болсада мюлксюз, жерсизюсюз талада кыалгъан төлю Ата журтубузга кыайтханды. Инстаграмда бетде Алим бла Марина тукъумлары ол жыллада сынагъанны юсюнден да жазгъандыла.

Жамауат а, жаш адамланы алгъышлап, алагъа «Купол» кафеде байрам кырагъанды. КъМР-ни Жазычуларыны союзуна правленини башчысы Беппайланы Муталип, КъМР-ни Альпинизми, таугъа чыгыуну, спорт туризми федерациясыны таматасы Ёлмезланы Абдул-Халим, Отарланы Исмайыл, Отарланы Мухтар, Курданланы Юсуф проектге кыатышханланы, аланы атааналарын, жетишимли кыауумну алгъышлагъандыла. Жаш адамла уа «Адай» белги, «Отар 200» майдал бла Исмайыл бла Керимни кызы Римманы саугъалагъандыла. Алимни аппасыны Мустафирни бир биригизни жюрютюгюз, тукъумну сыйын бийикде тутугъыз, бирлешигиз деген осуятын жаш төлю эсинде тутханы баямды. Таматаланы сёзлери жерге тыошмеген дуняда ахшы умутлагъа жер барды.

БАЙСЫЛАНЫ Марзият.

Журтубуз

Жарылгъан таш

Бу сиз кёрген суратда таш Бахсан ауузундады. Мындан бара Тырныауудан беш-алты кычырым ёрге ётюп, Огъары Бахсан элге жетмей, Бахсан черегини сол жанындады.

Бийиклиги жыйырма метрден артык болур. Кеси да ортасындан эки жарылды. Ким биледи, кыайсы ёмюрледен бери тура болур бу былайда. Жер тепгенде неда кыалуубалада таудан, кыаядан юзюлюп тыошгеними болур?

Ташны аллындагъы хуналаны уа таулула сюрюнден кыайтхандан сора ишленгендиле. Алайда ара мюлкню кыошу тургъанды. Алай ары дери былайда эски юй-журт ызла анга шагъатдыла.

Кимле болур эдиле ала да? Кыачан жашагъандыла мында? Артда уа кыайры кетдиле, кыадарлары кыалай болду? Аланы юсюнден хапарны манга кёл жылла мындан алда Орусбийланы Солтан-Бекни жашы Сафар-Алий акъсакъл айтхан эди. Ол аны сабий заманында аммасыны кыарындашы Жапуланы Мокун хажиден эшитген эди. Хажи ол заманда кёзлеринден суу келген кыарт эди.

Экиси да ол тийреге барып, отун этип, эшекле бла юйге ташыгъандыла. Ташны огъары жанында кыарылып тургъан агъач болгъанды: тюкючле, томуроула. Отунну аладан этгендиле. Акъсакъл бу Орусбийланы Алхазны бла Элмырзаны ташыды дейди да, аланы ким болгъанларын айтады. Энди ол урушну аллында жылла боладыла.

Онбешинчи ёмюрюно ал жылларында бу тийрени адамы Бахсан ауузундан Кыарачайгъа кёчюп кетгенден сора артда бери Орусбийланы Чепеллеу келеди. Юй-журт ишлейди, мал-мюлк жады, мында жашап тебирейди.

Аны биринчи юйдегисинден төрт жашы болады. Алхаз бла Элмырза гитчирени эди. Быланы аналары ёледи да, Чепеллеу экинчи кере юйдегили болады. Бу жол ол дюгерли тишируу Кыарабугъаланы Мё-

ретханни алады. Андан да бир жашы болады. Анга Исмайыл деп атайдыла. Халкъда Темир Исмайыл деген аты юрююген Орусбийланы аты айтылгъан кишилери ол болгъанды.

Жашай баргъан кезиуде Чепеллеу ёледи да, бираздан ёге ана кылыгынын этип, жашланы юйден кетерлерин излеп тебирейди. Арада даулаш чыгъады. Элге сёзлюк болмайык деп, Алхаз бла Элмырза кеслерине жетген малларын да алып, юйден чыгып кетедиле. Сора бу ташны кыатына келип орналадыла.

Ташны онг жанында дорбун бар эди да, кеслери анда турадыла, малларына да таш аллында орун ишлейдиле. Артдан артха алайда уллу юй да сыейдиле.

Алгын бу ташха кийик эчкиле ойнагъан таш дей эдиле. Аны ёрге жаны бийик тауду. Бурун алайда кыалын агъач ёсгенди. Анга кере алайда кийик жанууар да кёл болгъанды. Жанлы кыууса, эчкиле кыачып, Алхазны бла Элмырзаны малларына кыошулуп кыалгъандыла. Таудан суу ичрге тыошеле да, алайда солугъандыла, улакъла ойнагъандыла. Ташха аны ючюн айтхандыла алай.

Агъачны уа асламысында кыарындашла кыарып тауухандыла. Кыалын орманын ичинде берю кёл болгъанды. Ала жашланы малларына да тие тургъандыла. Кыарындашла агъачны аны ючюн кыыргъандыла. Андан сора да, агъач кыырылгъан жерде ханс ёсерик сунган болурла. Алай ханс ёс-мегенди, таш габула уа басхандыла.

Жашланы аякъланы баргъанларын ёге ана кётюралмайды да, жангыдан кыайгы этдирип тебирейди. Ол заманда Алхаз бла Элмырза Кыарачайгъа мюлк кетедиле. Анда юй-журт да ишлейди. Иги мюлк да кыурайдыла. Жарсыугъа, ол тийреге эмина киреди да, экиси да андан ёлюп кетедиле. Юйдегили болурга да жетишалмагъан эдиле.

Кыарындашла Кыарачайгъа кёчюп кетгенден сора да ташха Алхазны бла Элмырзаны ташы деп тургъандыла. Революциядан сора жангы власть байлабийлени жокъ этип тебирегенде, адамла кыоркуп, аны атын айтмай тургъандыла. Энди билген да хазна адам болмаз.

Биз а билгенибизча, эшитгенибизча айтдык. Тауда атсыз таш, агъач да болмаз дейдиле да, бу да алайды.

ОСМАНЛАНЫ Хыйса.

СУРАТДА: Алхазны бла Элмырзаны ташлары.

Газет окуучуно оюму

«ЭНТТА ДА СЕЙИР ХАПАРЛА САКЪЛАЙБЫЗ»

Малкыар газет не заманда да эсли адамларыбызны өхтемлиги болганды. Ол кыралны, республиканы жашауундан толу халар береді бизге. Ахшы адамларыбызны юсюнден, тарых жолларыбыздан а кыалай бир материал бла шагырей этеди! Хар бир миллет да өхтемленалыкк тойюлдоу быллай басма органыбыз барды деп. Мен анга бек кыуанам. Бизни юйор газетни бир номерин да кыюймайбыз окумай.

Заман бара-барганы сайын хар не да тюрленеди. Социалист система бузулганлы, тау эллени жашау халлары да тюрленгендиле. Алай а

кырал элден башланады, аны унутурга жарамайды. Баям, ол кертиликни эсге алып, окуучулары ыразы этерге да суйюп, редакцияны ишчилери тау элге барып, анда жамауатха тобеп, аны оюмларына тынгылап, аны юсюнден билдиреди бизге.

Ол төреге айлана турган иш – тау эллени бюгонню жашаулары юсюнден жазып башлаганыгыз иги шартды. Алда Хабаз, Кичибалыкк эллени юсюнден окуганбыз. Бу жол а газетни 17 августта чыккан 98-чи номеринде Кенделенни юсюнден бек тынгылы материалла берилгендиле.

Кесим кенделенчи болганы ючюн да болур, аланы бек суйюп окуганма. Элими бу кыйын жашауда бетин ариу саклаганына кыуанганма. Бу уллу иш ючюн газетни баш редактору Кыонакыланы Хасаннга, ол жазулары авторлары Мусукаланы Сакинатха бла Улбашланы Муратха да ыразылыгымы билдирем.

ТӨППЕЛАНЫ Шаухал, Элбрус районну пенсионерле союзуну председатели, Тырнаууз шахар.

«ЖАРСЫУЛАГА ЭС БУРГЪАНЫГЪЫЗ ЮЧЮН ЫСПАС ЭТЕМЕ»

«Заман» газетни 4-чю августта чыккан 93-чю номеринде Мусукаланы Сакинатны «Эс бурурча болумла уа кепдөле...» деген материалын

окугандан сора, кеп сагыш этгенме. Анда айтылган затла бары да төрели болуп барганларына жарсып, андан жамама.

Юйор кырау, сабий ёдюрю – ол затла халккыбызны ёмюрле теринде юзюлмил барлыгыны шагытлыгыдыла. Анга энчи эс бурургъа

Алгын аны тенгли кызыла кызауатда эшиу этгенлеринде, Розаны уа кыолунда китап бла терк-терк кёрюрге боллукк эди.

Школда окуганында анасы тынгылы билим алыргъа керекди, эшиу а бир жары да кыачарыкк тойюлдоу десе, кызы сейир этиучо эди. Арта ангылаганды анасы терен акыллы болганын, аны тозлюгю да.

Кертиди, кызы да анасыны мураатын толтурганды: школда бек иги окуганды, китапаны суйгенди. Он-тёрт жылына ол адабияттан битеу школ программаны окуп чыкканды, аладан сора уа - орус эмда тыш кыраллы классиклени китапларын да.

Атасы да, кеси бийик билим алалмаганылыккыга, сабийлери, ол санда жангыз кызы Роза да, окуулула болсала суйгенди. Бюгонлюкте Розаны жашлары аны бла Корней Чуковскийни «Муха-Цокотуха» эмда башха сабий чыгармаланы келден окуганларын эсгередиле.

-Бизни юйорде не заманда да китапха уллу эс бурулганды, - дейди Роза Идрисовна. - Баш ием инженерди, ол да бек сюеди китапны. Бош заманы хазна жокду. Алай китапны кыолуна алса, андан сора кыатында зат кёрмейди, акылбалыкк болмаган жашчыкк кибик. Бир онгу болса эди, андан сора жукк да ишлемез эди. Китапны окуп, тангнга чыгып кыалыр.

Бир жол а мен анга Омар Хайямны омак жарашдырылган «Рубай» китабын сауыгага бергенме. Аны эки сагытны ичинде окуп чыкканды. Эр кишиле бу акылманни тизгинлерин

окургъа бютюн бек сюедиле, нек эсе да.

Лев Толстойну «Война и мир» чыгармасын а Роза бютюн бек багылайды. Кеси

Ма жангы юйорле кыралып, иги да жашап башлагынчы чачылганлары да анданды.

Юйор а кыралны тутуругу болганын кимге

кереклисин ангылаган бла келенип кыалмай, кыайсы бирибиз да ол затны юсюнде кыолубуздан келгенни этерге керекбиз. Алай болмаса, газет, журнал да, аны кыой, ана тилибиз да керек болмай кыаллыккыдыла. Хар бир таулу элде юйдегилемеген жаш адамланы санлары келден-кел болма барган болмаса, азамайды.

Бюгон миллет кыайгысын андан башларга керек сунама. Бу затха эс бурган, жарсыган адамланы бирге жыйып, мадар излерге керекбиз. Барыбыз да билгенден, бир неча таулу жамауат биригүү барды. Ала, бир бири бла тарт-соз этип турмай, быллай, халккыбызга керекли ишлеге да белюнселе иги эди. Дагыда культура эм тарых фондла ишлейдиле, миллетте билеклик этерге суйюп. Ала быллай магъаналы жумушлагъа бирден эс бурсала иги боллукк эди. Бирлик, ангылау да керекдиле бу болумда бизни барыбызга да.

«Кызыла эрге нек бармайдыла?» – десенг, элдеде жашарга суймейдиле бир-бирлери. Бусагытда элде шахардан не жаны бла да игиди: химия

ашны (бройлер тауукъла, жалгъан ашла, сютбашдан башлап) орунуна табыгъат берген, жюз жылла бла жашаган ата-бабаларыбыз татхан аш-суу, таза хауа, шахарда болган тапкыкыла. Акыллыла андан излейдиле тау элдеде юйле. Бизникиле уа андан кыачадыла.

Жашланы да барды сылтаулары – иш жокду. Кыалай жокду?! Мал бла кюреширге нек жарамайды, таулу элде туруп? Ата-бабаларыбыз малчылыкк бла кюрешгендиле. Төгерекде тау бетледе малла жайылып, кыалай берекет болганын унутмагандыла кепле. Бусагытда уа, сау кюнню атха мини барып турсанг, «Салам алейкум!» – дерге адам табарыкк тойюлсе. Жайлыкка эркин, он бар. Сора нек онг эталмайбыз кеси кесибизге?

«Заман» газет халккыбызны быллай жарсыуларына энчи эс бурганын, аны юсюнден жамауатда не оюмла болганларын басмалай турганын тызге, бек керекли ишге да санайма.

ЖАППУЛАНЫ Магомет,
Лашкута эл.

Иттилюк

Хасанияны амбулаториясында акушер-гинеколог болуп кеп жылланы ишлеген, бусагытда уа Нальчикде 3-чю номерли поликлиникада врач болуп ишлеген Холамханланы-Кыайгырмазланы Розаны иги кесекден бери таныйма, биз шүёхлукк жюрютебиз. Ол, баш ишинден сора да, «Радуга» реабилитация арада да сабийлеге багыды.

Розаны баш иеси, жашлары, туудуклары, уллу юйю, гюлден толу арбазы да бардыла. Жаланда бош заманы жетишмейди. Болсада ол китап окургъа заман тапмай кыалмайды.

«Китапла жашауумда уллу магъананы тутадыла»

да бир кере угъай, кыайтарып-кыайтарып, кеп кере окулганды аны. «Хар жолдан кесиме романны магъанасын жагыча ачама. Наташа Ростова уа бюгонлюкте да манга ариу, терен акыллы, от жагыны саклаган тиширчула, анча юлгюдү», - дейди ол.

-Айтылыкк орус жазуучу Наташа Ростованы бла Пьер Безуховну юлгюлеринде аламант юйорню суратлаганды, - деп бардырады халарын Роза бир кесек тынгылагандан сора. - Анда ата тамата эди, ол зат а бизни заманда бир кесек кесини кюнчюн тас этгенди, жарсыугъа.

да баямды. Не десек да, битену иги затла юйорден башланадыла. Врач кыдарымда, мени аллыма тюрлю-тюрлю тиширчула келедиле. Аланы жашау халларына кырай, бу затланы билип айтама.

Аны оюмуна кере, халаллыкк, бир бирни ангылаулыкк бизни хар бирибизде да бардыла, алай алага жетер ючюн а билимлик болурга керекди. Ма анда уа китап окуу уллу магъананы тутады. Кеп китап окугандан осал адам болуп амалы жокду.

Розаны юйор китапхана кыалган багылы китапла

да жокдула, алай Роза кесини китапларын бек уллу хазнага санайды. Ала жашауу керти шагытларыдыла, дейди.

Ол бошалгынчы, кезюмю экрандан айырмай, ахырына дерти кыарадым. Суратлау литератураны адамга кюнчю уллуду, ол угъай да, хыйны этгенча тартады кесине.

Роза Антон Чеховну, аламант врачны эмда жазуучуну чыгармаларын бютюн суйюп окуйду. «Мен аны фахмулулугуна баш урама, - дейди. - Ол не уллу затны юсюнден да кысыха, ангылашынулу жазады. Аны бла бир жазуучу да тенгешаллыкк тойюлдо. Адамны кылыгынын ангылар ючюн, Чеховну окургъа керекди. Суйген жазуучу чыгармалары жашауу ангыларга болушадыла.

Кертиди, мени жюрегиме, жашауу анатомиясындан сора да, бир зат керек болса, Мечиланы Кязимни, Кыулийланы Кыайсынны, Зумакууланы Танзиляны лирикалы чыгармаларын окуйма. Билемизиз, мени кезюм кетюрюледди, бек кыуанам, өхтемленеме Кыайсын бла, Танзиля бла да бир кезиуде жашаганым...»

Роза усталыгын ёсдюрге барырга суйген врачды, ол себепден аны китапханасында медицина бла байламлы китапла да кепдөле.

Жазуучу Виктор Шкловский бир жол быллай дегенди: «Китапла отоуунда сыйынмай тохтаган эселе, ундургууну юсюне сал да, кесинг а полда жат». Алай китапха суймеклик аланы кеплюккери бла ёнчеленемиди да? Сёзсюз, угъай. Холамханланы Роза ундургууну китаплагъа бермегенди, болса ала бары да аны жюрек талпыуун, кыол аязыны кылыуун сезгендиле.

ХОЛАЛАНЫ Марзият,
Суратны автор алганды.

КЁРМЮЧ

Шахарчылагъа аскер сауутланы кёргюзтгендиле

Прохладна шахарны ара майданында «Армия 2021» деген аскер-техника форум бардырылады.

Аны кыуанчлы халда ачы-

хладнада жашагъанлагъа эм кьонакылагъа майданда шёндюголю аскер техниканы, сауут-сабаны, тасхачыла хайырланган техника обору-

шюуге кьажу, отну ёчюлтген эм башха энчи оборудовани-яларын бла машиналарын кёргюзтгендиле. Форумгъа келгенле алагъа кьарай иги кесекни мычыгъандыла, сьогенле уа от ёчюлтюочюню кийимлерин кийип да кёргендиле.

Сора майданда «Валдай» автомобильге орнатылган мобильный комплекседе форумну тематикасы бла байламлы видеороликле кёргюзтгендиле. Жамаут бу ишге уллу сейир бла кьатышханды. Быллай башламчылыкъла халкыгъа кьаралыбызны демгиллигин, кьарыуун, кьуч структураларыбыз бла кьутхарычуларыбыз техника бла кьалай жалчытылынганларын ачыклайдыла, деп билдиределе МЧС-ни регионда управлениясыны пресс-службасындан.

КУЛЬЧАЛАНЫ Сулейман.

лыуунда шахарны Культура арасыны чыгъармачылыкъ кьауумлары концерт кьурагъандыла, энчи борчланы толтургъан бёлюмлени келечилери да усталыкыларын кёргюзтгендиле. Про-

дованияны, адам кьатышмай учан аппаратланы кёрмючю ачылганды.

Ары кесини энчи техникасын МЧС-ни республикада Баш управлениясы да элтгенди. Кьутхарычула от тю-

ЖАНГЫЧЫЛЫКЪ

Буз ургъандан кьорууларыкыдыла

Кёп болмай Кьабарты-Малкьарда буз уруугъа кьажу «Алазань-8М» бла «Эльбрус-А» жангы ракета комплекслени сынагъандыла. Ала Чебоксары шахарда Чапаев атлы биригиуде чыгъарылгандыла.

«Эльбрус-А» эл мюлк жерлени буз ургъандан сакълар ючюн ракетала жиберип, булутланы чачады. Ол автомат халда ишлеген эмда жангы борчланы толтургъан обору-

дованияды. Аны хайыры бла энди алгъадан энчи бир установкадан кьачан, кьаллай бийикликке эмда ненча ракета жибериллиги белгиленеди. Андан сора да, система аузу бла айтылган параметрлени да ангылайды. Комплекс бир бири ызындан оналы ракета жиберирчады. Ала тюрлю-тюрлю узаклыкыгъа жарагъанлары ючюн, булут-

ланы уллу участокда чачадыла, дейди «Технодинамика» холдингни таматасы Игорь Насенков.

Чапаев атлы биригиуню таматасы Михаил Резников айтханнга кёре, «Алазань-8М» установка, ведомстволу сынауладан ётюп, кесин айырмалы кёргюзтгенди. Ол «Алазань-6» модельден иги да онглуду. Ракетала алтмыш

миллиметрге дери иничкергенлери ючюн, багъалары да он процентге тюшгенди. Бююнлюкде аланы аслам кьыгъарыча мадар этиле турады. Алай бла келир жыл регионланы биринчи комплекс бла жалчытып башлар план барды.

МАГОМЕТЛАНЫ Сулейман.

ТАПЛАНДЫРУУ

Эски автовокзалны жеринде терекле орнатырыкыдыла

Нальчикде жангы «Северный» автовокзал ачылганы бла 1-чи эм 2-чи автовокзалладан маршрутланы кёбюсю ары кёчюрюлгендиле. Аны бла байламлы Пачев атлы орамда автовокзалда бююнлюкде жаланда Черек, Лескен эм Урван районлагъа жюриюген улоула суюледеле. Ала да жууукъ заманда «Южный» автовокзалгъа кетерилликдиле.

Эски объектни орунуна не зат ишленирикди деген соруну шахарчыланы иги кесеги бередит, социал сетеледе да ол зат тири суюледит. Нальчик шахар округну администрациясындан билдиргенлерича,

тозурагъан мекамны орунуна сквер кьуаргъа мурат барды. Ол санда транспортха тынч болурча жангыдан жолла да ишленирикдиле. Бююнлюкде аны бла байламлы тийишли документация жарашдырыла турады.

Эсге сала айтсакъ, шахарны 2-чи автовокзалын-да 500-ге жууукъ пассажир транспорт келип тохтагъанды. Ала кюннге эки минг бла жарымдан артык рейс этгендиле. Ол а, жоллагъа уллу ауурлукъ салганы бла кьалмай, экологияны да бузганды. Кьоркьуусулукъ жаны бла да жангы измелеге келишимгенди. Жангы

вокзалда уа инвестор тегерегин темир буруу бла бегиттенди, шлагбаумла салганды, тюрлю-тюрлю точкалада жетмишден аслам камера жарашдыргъанды. Аланы бир кьаууму «Кьоркьуусулукъ республика» системагъа кьошулгандыла. Эсге сала айтсакъ, шахарны ичинде жюриюген, иги кесек частокну кьыдыргъан сегиз маршрут ызыны да тюрлендирге тюшгенди. Мындан арысында да жамауттны сурамына кёре тюрлениуле кийириле барлыкыдыла.

КУРДАНЛАНЫ Сулейман.

Китапхана

Окьуучуларыны санын ёсдюре

Быйыл Эльбрус районну ара библиотека системасы кьуралгъанлы 45 жыл болады. Ол ишин 1976 жылда СССР-ни Культура министерствосуну «Кьырал библиотекаланы бирикдириуню юсюнден» бегимине кёре кьуралгъанды. Аны бойсунууна Тьрынауузу, Быллымны, Огъары Бахсанны, Элбрусну, Терс-Кьолну эм Нейтринону библиотекалары киргендиле.

1993 жылда уа ол муниципал иеликке кёчюрюлгенди эмда анга Бедикде, Кёнде-ленде эм Лашкутада библиотекала да кьошулгандыла. Бююнлюкде ол шахарда беш эм элдеде тогуз китапханаланы бирикдиреди.

Районда библиотека системаны биринчи таматасына Тамара Ушакова салынган эди. Ызы бла тюрлю-тюрлю жыллада ол кьуллукъда Светлана Булгакова, Лидия Белозерцева, Любовь Зуева, Батырланы Шамкызы эм Татьяна Долженко бет

жарыкылы урунгандыла. 2010 жылдан бери уа анга Тебердиланы Лейла башчылыкъ этеди.

Сынамлы коллектив бир юйорча биригип урунады. Компьютерле эм башха оргтехника бла жалчытылынганлары ишлеринде бек болушады. Библиотека жангы амалланы да хайырланады. Анга кёре мында тюрлю-тюрлю акцияла - тубешиуле, чыгъармачылыкъ конкурсла, лекцияла, семинарла бардырыладыла. Аны бла бирге 12 литература биригиу ишлейди. Жарсыуугъа, эпидемия ючюн аланы иги кесегин онлайн халда бардырыгъа тошеди.

Эсге сала айтсакъ, бусагъатда библиотека системаны фондунда 160 545 китап сакъланады.

МАГОМЕТЛАНЫ Сулейман.

Полицияны харкюнлюк ишинден

Ахчаны алгъандан сора, кесин тапдырмагъанды

Кёп болмай РФ-ни МВД-сыны Прохладныйдеги муниципалитетле аралы бёлюмюне 62-жыллыкъ киши келип, аны Интернетни юсю бла хыйлачы алдагъанын билдиргенди. Ол айтханнга кёре, алгъаракълада машинасына кьышха жараулу чархла излей кетип, интернет-тюкенлени биринде тапханды. Аланы учуз болгъанлары ишеклик туудурса да, ол сатыучу билдирген сётха 10 536 сом жибергенди. Анга айтханларыча, он кюн да

сакълагъанды. Болсада ол заманнга чархланы келтирмегендиле. Андан сора ол бир ненча кере сатыучуну телефон номерине сёлешип кёргенди, алай аны кётюрмегендиле.

Алай бла эркегыруу аны алдагъанларын сезип, ич ишлени органларына баргъанды. Сагъынылган шарт бла байламлы «Прохладненский» муниципалитетле аралы бёлюм уголовный иш ачханды.

Телефонну тапхандыла, иесине уа бермегендиле

Кёп болмай МВД-ны Эльбрус районда бёлюмюню участковыйлерине жаш адам келип, телефонун канат жолну вагонунда унутханын айтып, табаргъа болушурларын тилегенди.

Видеокамералагъа кьаралгъандан сора, жаш вагондан чыккыгъандан сора, ары экелен олтуруп, Азау талагъа кётюрюлгенлери ачыкъланганды. Ызы бла камераланы хайыры бла аланы машиналары да тинтилгенди.

Ачыкъланган шарт бла байламлы материалла де-

журный частыча берилгендиле. Алай бла ишеклик туудургъанлары автомашиналары Тьрынауузгъа кирген жерде тохтатылганды. Ала Краснодардан иш бла келгенле болуп чыккыгъандыла. Алайгъа следствие-оператив кьауум жетип, машинаны кьармагъанларында, изленген телефон да табылганды. Аны кьымгъанлагъа Уголовный кодексни 158-чи статьясыны 2-чи кесегине кёре уголовный иш ачылып, сёдге берилгенди.

Бизни корр.

Эски сурат

Къурулушчу кызыла

Азиядан къайтхан жыллада Търныаузда уллу къурулуш башланган эди. Адамлагъа жашау журтла, организациялагъа мекамла ишленгендиле. Алада кеп таулу тишириула уруннгандыла.

Суратдагы кызыла да юйлени тышларын, ичлерин сюртгендиле. Жайда, къышда да ишлерин тохтатмагъандыла. Сууукъ кечеледе юзмез бузлап къалса, аны ылытхыла бла

уруп, ууатып, юй ичине ташып, анда жылытып, эритип, раствор этгендиле. Алай уруннгандыла таулу кызыла Търныаузду къурулуш майданларында.

Бу кызыла барысы да бир бригаданы ишчилеридиле. Таматалары - Мурачаланы Жансурат (олтурганлада сол жанындан бешинчиди). Сурат 1959 жылда алыннганды.

ОСМАЛЛАНЫ Хыйса.

Чам

ДОХТУРДАН ДАРМАН

Дохтурга келген Бислимаат, тюрюлгенден сора, санларыны къарлагъан жерлерин кёргозте эди. Дохтур, алагъа къарай, дарманчыкъ да жагъа, айтды:

- Къалай болады былай? Не кюн келтиргенди ол адам санга!

- Ой, дохтур, мен сизге не айтайым? Бу ишни мени кишим хар заманда да этеди, хар кюн сайын чакълы. Аракъы ичип, эсирип келеди да, мени тюрюл башлайды, хар заманда бу мардагъа жетдирип къояды. Андан да, кесимден да, бу жашаудан да безигенме. Манга быллай жашау керекмиди? Былай этейим деп билмейме, бек къоркъама кесим да. Полициягъа барыпмы тарыгъайым? Мындан арысында къалай жашайым, тејриди билген, кеси кесими асып къоймай эсем!

Дохтур:

- Билемисиз, бир иги дарман барды!

- Къаллай?!

АЙЫП ТЮЙЮЛМЮДЮ!

Бийнөгөр ичгини асыры сюргенден, ахлу-жууукъну да безитип, алай жашагъанды. «Тејри, мынга бир мадар этмесек, боллукъ тюрюлмюд», - деп, тукъум таматала, аны ортагъа алып, анга акъыл юйретедиле.

- Сен юйюрлюсе, сабийлеринги да юйюрлю болур заманлары жетгенди. Къызынг эрге барыргъа керек, жашларын келинле келтирирге керек. Айып тюрюлмюдю санга былай кесинги ичгиге атып турургъа? Санга келин болуп неда киеу болуп ким келликди?

- Сен кесинги ичгиге асыры хорлатхандан, бизни тукъумну да, кеси юй бийченги да, аланы юслерине сабийлеринги да бетлерин жојса. Къой, боллукъду энди. Кесинги къолгъа ал да, ичгини ызындан болгъанынги къой...

- Чечек гюлно къайнатып, анга да бир-эки чай къашыкъчыкъ бла сода къуюп, булгъагъыз. Сора кишигиз эшикден юйге кире башлагъанлай, ол дарман бла тамагъыгъызыны ариулагъыз.

- Ол болушурму дейсиз?

- Мен ийнанам, сиз да ийнангызы!

Бислимаат, кеси сагъышларына бата, ауругъан санларын сылай, юйоне кетди. Бир-эки ийыкъдан къайтып келди да:

- Дохтур, сиз билгисиз! Мен сизничагъа кёз ачмагъанма, сиз аллай иги адамсыз! Мен сизге бек ыразыма. Ол сиз айтхан дарман манга керти да болушханды! Алай мен ангыламайма, акъ гокка хансны аллай бир неси барды?

- Бир заты да жокъду. Хар заманда, кишинг юйге ичип келсе, ауузунгу ачма, бир кесек тынгыла!

Тукъум башчылары Бийнөгөрге акъыл юйретгенлерине тынгылап тургъан эл эфенди Мухаммаат да кесини сёзюн кюшду:

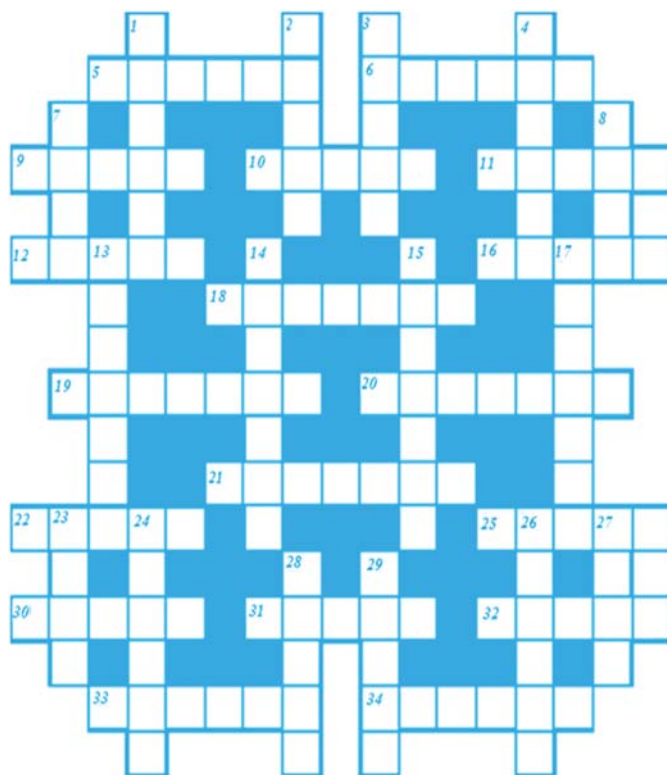
- Айып тюрюлмюдю, сен иче да, жолда ары-бери аунай, тентирей, кесинге аллай бир масхара этдирип, элчилеринге, юйюрюнге да эрши кёрюноп, милицияны ишчилери да сени ол халинги кёрселе, вырезвительге элте да жуундура, сен бу халда къалай жашарыкъса? - деп урушду.

Барысына да тынгылап тургъан Бийнөгөр, эфендиге айланып:

- Мухаммаат, сен бир жуундургъандан эсе, мени вырезвительде жоуд да жуундурсунла, - деди.

БИЙЧЕККУЛАНЫ Тахир.

СЁЗБЕР

ЭНИНЕ: 5. Адам ат да, сыйлы таш да. 6. Жазуучу Жолабланы 9. Къарачайны баш адамы.

10. Беш тау аууздан бири. 11. Дин окууну бир тюрлюсю эм аны жанлы къауум. 12. Болжаллы мекям. 16. Ананы бир аты. 18. Жаз башында жаугъан къар. 19. Жазуучу Улбашланы 20. Бир тюрлю бир терс иш этиу. 21. Эрикдирмез ушакъ нөгөр. 22. Жети зат къошулуп этилген хантус. 25. Къоруулаучу. 30. Кёнделен тюрлесинде орта ёмюрледе баргъан урушлагъа къатышхан, аты таурухха кирген таулу къыз. 31. Юйрениу, адам аны жашау узуну жыяды. 32. Иш хакъ. 33. Бахсан-

да суу ауузунда ёсген шинжили, дарман кёгетли юлкую. 34. Бууну тюрлюсю.

ЁРЕСИНЕ: 1. Ашагъан заманда хайырлануучу зат. 2. Къара тенгиз боюнунда пионер лагерь. 3. Жугарны тюрлюсю. 4. Ун тартхан жер. 7. Къарачайда элли аты. 8. Кёгет этмеген тереклени бир тюрлюсю. 13. Душманладан керек хапарны билиучу. 14. Тишируу ат. 15. Эртегили аскерчи. 17. Динсиз адамны къылыгы. 23. Грузинли поэт Руставелини аты. 24. Чеченни таматасыны аты. 26. Бек иги. 27. Къышда сабийле учуучу зат. 28. Ат сюрюу. 29. Кереклиси тенгли бир.

ГАЗЕТНИ 100-ЮЮ НОМЕРИНДЕ
БАСМАЛАНГАН СЁЗБЕРНИ ЖУУАПЛАРЫ:

Энине: 7. Жугътур. 8. Къалауур. 9. Къаранчка. 11. Бузукълукъ. 12. Уча. 13. Балчыкъ. 14. Нартан. 15. Наныкъ. 17. Нота. 19. Ахшы. 21. Бала. 22. Ырхы. 25. Турукъ. 29. Орайда. 31. Махтау. 32. Тау. 33. Хуначыла. 34. Чыдамлыкъ. 35. Таралуу. 36. Жасалыу.

Ёресине: 1. Шумалакъ. 2. Сууалчан. 3. Бурчакъ. 4. Нарзан. 5. Малкъарлы. 6. Жубуран. 10. Аума. 11. Бакы. 15. Нарат. 16. Къайыкъ. 18. Окъа. 20. Шах. 21. Бай-тамал. 23. Ырхымлау. 24. Ургулау. 26. Уста. 27. Уууч. 28. Жангылыкъ. 30. Алысын. 31. Медфак.

Учредительле: Къабарты-Малкъар Республиканы Парламенти бла Правительствоу

Баш редактор
КЪОНАКЪЛАНЫ Хасан

РЕДКОЛЛЕГИЯ:

ТЕКУЛАНЫ Хауа
(баш редакторну орунбасары),
ЖАНГУРАЗЛАНЫ Нажабат
(баш редакторну орунбасары),
ТОКЪЛУЛАНЫ Борис
(жууаплы секретарь),
МУСУКАЛАНЫ Сакинат,
ТИКАЛАНЫ Фатима,
ТРАМЛАНЫ Зухура,
УЛБАШЛАНЫ Мурат.

ТЕЛЕФОНЛА:

Редакторну приёмный - 42-63-01. Баш редакторну орунбасарлары - 42-38-21, 40-04-82. Жууаплы секретарь - 42-66-85. Секретариат - 40-93-62. Корректорла - 42-63-52.

Газет Басманы эм аслампы информацияны эркинликлерин къоруулау жаны бла Къабарты-Малкъар регион инспекцияда 2016 жылда 19 декабрьде регистрациа этилгенди.
Регистрациа номер — ПИ № ТУ07-00118. Индекс - П 5893

Газетни басмагъа "КъМР-Медиа" ГКУ-ну компьютер службасы хазыр этгенди.

Газет "Издательство «Южный регион» ООО-ну типографиясында басмаланганды. Ставрополь край, Ессентуки ш., Никольский орам, 5а

Номерге графикге кёре 19.00 сагъатда къол салынады. 20.00 сагъатда къол салынганды.

ГАЗЕТНИ НОМЕРИН
ЧЫГЪАРГЪАНЛА:

Жангуразланы Нажабат - дежурный редактор, Кучукуланы Сафийат, Кетенчиланы Зульфия - жууаплы секретарыны орунбасарлары; Баллианы Феруза (1,2,4,9-чу бетле), Гейяланы Валентина (3,10,11,12-чи бетле) - корректорла.

Тиражы 1217 экз. Заказ № 1913
Багъасы 15 сомду.

РЕДАКЦИЈНЫ ЭМ
ИЗДАТЕЛЬНИ АДРЕСИ:

360000, Налчык шахар,
Ленин атлы проспекти, 5

электронный почтасы:
elbor_50@mail.ru